

Adam Svetlík
Filozofski fakultet Univerziteta u Novm Sadu

UDK 821.162.4(497.113).09 Hronce V.
Originalan naučni rad

KRITICKÉ ČÍTANIE LITERATÚRY VÍŤAZOSLAVA HRONCA¹

V texte sa analyzuje kritické čítanie literatúry Víťazoslava Hronca, ktoré zaberá dôležité miesto nielen v jeho celkovej literárnej činnosti, ale aj v literatúre vojvodinských Slovákov. Prvé literárnokritické interpretácie aktuálnej súdobej slovenskej vojvodinskej básnickej tvorby Hronec publikoval v 60. rokoch 20. storočia a odvtedy prakticky dodnes sa svojim kritickým čítaním literatúry usiluje usmerňovať a skvalitňovať celkovú literárnu tvorbu vojvodinských Slovákov. Dôležité sú zvlášť jeho antológie slovenskej vojvodinskej poézie a obsiahle literárnohistorické predslovy k nim, ktoré možno čítať ako svojrázne dejiny slovenskej vojvodinskej poezie. Základné metodologické východisko Víťazoslava Hronca bolo zo začiatku inšpirované fenomenológiou, no neskôr, najmä v postmodernom tvorivom období na prelome storočia, jeho kritické čítanie literatúry poznačil esejistický výraz a široký kulturologický zorný uhol, v ktorom naplno prišlo k slovu autorova výnimočná erudícia a sluch pre tep doby.

Kľúčové slová: Víťazoslav Hronce, kritické čítanie literatúry, antológia, fenomenológia, esej.

Názznaky Hroncovho ambiciózneho úsilia o revalorizáciu a ustanovovanie slovenskej vojvodinskej literarnej tradície vidno už v jeho prvých literárnokritických textoch uverejňovaných koncom 60. rokov 20. storočia v Novom živote, v ktorých dôkladne interpretoval poéziu prakticky všetkých vtedajších najvýznamnejších slovenských vojvodinských spisovateľov (Ján Labáth, Michal Babinka, Paľo Bohuš, Juraj Tušiak, Viera Benková...), usilujúc sa pritom súbežne aj teoreticky definovať svoje náhľady na literatúru a literárnu kritiku. Tieto Hroncove literárnokritické texty (*Poézia '66*, *Klavír v žite*, *Vyzliekanie z krvi*, *Len jeden kruh*, *Na začiatku: prísť na meno inej básnickej tradícii*, *Konfrontovanie dvoch poetík*, *Rozhraničovanie*, *Fragment o klasicizujúcej poetike*), neskôr publikované v knihe kritik *Za poetikou* (Hronce, 1979) sú poznačené intelektuálnou revoltou mladého spisovateľa, vyvolanou jeho uvedomovaním si nízkej úrovne súdobej beletristickej a literárnokritickej tvorby vojvodinských Slovákov a usmernenou na jej

¹ svetlika@ptt.rs

Rad je nastao u okviru republičkog projekta (br. 178017) *Diskursi manjinskih jezika, književnosti i kultura u jugoistočnoj i srednjoj Evropi*.

modernizáciu a profesionalizáciu, na búranie lokálnych či enklávových medzí, na zapájanie sa literatúry vojvodinských Slovákov do širších, celoslovenských, juhoslovanských a svetových literárnych trendov a na literárnokritické sústreďovanie sa výlučne na literárne, respektíve estetické témy a problémy, ktoré by pritom nebolo zaťažené, – v tom čase v slovenskej vojvodinskej literárnej kritike bežným javom – biografizmom, sociologizmom, psychologizmom... To, čo Hronca už na začiatku svojej literárnej činnosti v slovenskej vojvodinskej literatúre zrejme najviac rozčuľovalo a provokovalo bol nezodpovedný a neprofesionálny vzťah spisovateľov a literárnych kritikov k vlastnej tvorbe; “pajtášstvo”, politikánstvo, osobná zaujatosť a najmä zameranosť na nepodstatné, neliterárne problémy v literárnej kritike. Hroncovo kritické čítanie literatúry v jeho prvých literárnokritických príspevkoch bolo však poznačená značným metodologickým eklekticizmom, v ktorom sa najviac cítil vplyv tzv. novej kritiky a najmä spisovateľa a literárneho kritika Thomasa Stearnsa Eliota. Podnetosť tohto novopozitivismu či amerického formalizmu, priama alebo sprostredkovaná srbskou literárnou kritikou, sa prejavuje predovšetkým ako Hroncova literárnokritická sústredenosť na samotný literárny text, na jeho *close reading*, čiže verné, objektívne kritické čítanie, bez mimoliterárneho zreteľu či kontextu (biografia, sociológia, psychológia, ideológia...).

Aj keď sa Hronec jednoznačne zasadzoval za objektívnejší prístup v literárnej kritike, čo znamená že bol jednoznačne proti impresionizmu a voluntarizmu, vo svojom kritickom čítaní literatúry predsa nebol zástancom rigidného scientizmu, lebo si už vtedy myslel, a pri tom postojí zostal prakticky dodnes, že prírodovednými metódami sa nedá preniknúť do viacvýznamového a metafyzického rozmeru literárneho textu. Jeho celková koncepcia literatúry a jej kritického čítania je teda v podstate subjektívna, teda zaujatá, čo sa prejavuje už napríklad aj tým, že dôsledne uprednostňuje klasicizujúcu pred romantizujúcou poéziou. Možno v tom vidieť predovšetkým Hroncovu nadväznosť na súdobí srbský literárny kontext, v ktorom delenie na klasicizujúcu a romantizujúcu literatúru, predovšetkým poéziu, bolo v 60. rokoch minulého storočia nanajvýš aktuálne, na rozdiel povedzme od slovenskej literatúry, v ktorej sa takáto “rozčesnutosť” literatúry v jej kritickom čítaní nevyskytovala a neuplatňovala. V tomto kontexte možno zvlášť podčiarknúť meno významného srbského básnika a literárneho kritika Miodraga Pavlovića, ktorého “klasicizujúca” poézia, ale najmä koncepcia literatúry prezentovaná v knihe *Antologija srpskog pesništva od XIII do XX veka*, podstatne vplývali na Vítázoslava Hronca a na jeho prehodnocovanie slovenskej vojvodinskej, a neskôr i celoslovenskej poézie.

Z takejto perspektívy odporozované potom aj Hroncovo prvé sústavné kritické čítanie, čiže interpretovanie a hodnotenie slovenskej vojvodinskej poézie, prezentované roku 1974 v knihe *Poézia vojvodinských Slovákov (od 18. do 20. storočia)* (Hronec, 1974), ponajprv v rozsiahlom “historizujúcom” predslove, ale i v samotnom výbere básní a básnikov zaradených do antológie, vnímame ako syntézu jeho dovtedajšieho (kritického) čítania literatúry, čiže ako stavenie a

upevňovanie základu, na ktorom tento, v tom čase mladý spisovateľ začínal budovať nielen svoj básnický prehovor, ale aj svoju celkovú literárnu koncepciu, poetiku. Hronec si teda už vtedy naplno uvedomoval vlastnú účasť v konštituovaní básnickej tradície vojvodinských Slovákov, lebo podľa jeho slov „každá generácia spisovateľov v okamihu, keď si začína uvedomovať dedičstvo svojich predchodcov, začína hľadať aj svoje miesto v konštelácii známych i neznámych mien svojej literárnej histórie“. Príznačné je však, že je Hroncov postoj k tejto tradícii, prezentovaný jednak priamo v obsiahlom literárnokritickom respektíve literárnohistorickom *Predslove*, jednak nepriamo vo výbere básní do antológie, výrazne kritický, neraz až príkro devastujúci, no predsa pritom vždy sprevádzaný aj autorovým pevným predsavzatím takýto deprimujúci stav slovenskej vojvodinskej poézie meniť, vylepšovať a zveľaďovať. Touto knihou sa vlastne začala Hroncova celožitná, zrejme osudová, krížiacka výprava, na momenty nadobúdajúca dokichotský či sifyfovský nádych, s ambicióznym cieľom vyčistiť a prevetrať „zadubenú“ a „potuchlinou nasiaknutú“ literatúru vojvodinských Slovákov, podriemkávajúcu vo svojej okrajovosti, malosti a sebastačnosti. Z dnešného nadhľadu je už celkom viditeľné, že táto Hroncova prvá revalorizácia slovenskej vojvodinskej poézie predznamovala, ale zároveň i črtala novú, modernejšiu koncepciu slovenskej vojvodinskej poézie, určenú prísne stanovenými estetickými kritériami a vzpierajúcu sa pritom najrozličnejším, poézii nevlastným, populistickým, nacionálnym a ideologickým nátlakom. To čo však v takomto Hroncom projektovanom, a potom i vo výbere prezentovanom obraze slovenskej vojvodinskej poézie bolo z aspektu jeho celkovej literárnej koncepcie iste najproblematickejšie, no na čom Hronec prakticky dodnes trvá, je jej subjektivnosť a najmä jednostranosť; jednoznačné uprednostňovanie klasicizujúceho pred romantizujúcim rozmerom poézie. Takýto Hroncov binárny koncept literatúry, predovšetkým poézie, bol zrejme produkovaný vplyvom dominantných literárnych prúdení v súdobej srbskej, ale i svetovej poézii, a ako taký bol v nesúlade s vtedy, teda začiatkom 70. rokov 20. storočia, tradičným, vo svojej podstate romantizujúcim konceptom slovenskej vojvodinskej poézie, kulminujúcim v Bohušovej priam kultovej zbierke básní *Hviezdne proso*. Evidentné je však, že si vtedajšiu outsidersku pozíciu preferovaného konceptu literatúry, a zároveň aj vlastnú dostatočne neetablovanú pozíciu v literárnom živote vojvodinských Slovákov Hronec naplno uvedomoval, takže v tejto svojej, podmiečne povedané, prvej fáze prehodnocovania slovenskej vojvodinskej poézie predsa postupoval obozretne a sčasti i ústretovo. Vidno to najmä v tom, že tento svoj uprednostnený model poézie, respektíve literatúry nezhodnotil jednoznačne ako „lepší“, ale len ako modernejší, teda priliehavejší požiadavkám „človeka 20. storočia“. Na kompromis a čiastočne i ústup bol však Hronec prinútený aj priamou zásahou cenzúry, čiže zákazom, ako to on neskoršie eufemisticky pomenoval „vyššej sily“ do tohto výberu zaradiť ideologicky problematické verše Martina Tomana Banátskeho a Juraja Mučajiho. Okrem toho, Hronec bol podľa vlastných slov prinútený aj na svojráznu hodnotiacu nedôslednosť, lebo v prvej časti tohto

výberu, teda pri ustanovovaní dostatočne nevyvinutej básnickej tradície vojvodinských Slovákov v 19. storočí a v prvej polovici 20. storočia uprednostnil literárnohistorické pred estetickými kritériami. Práve z tohto dôvodu aj táto kniha má podľa mienky jej autora dvojitý charakter – v prvej časti je chrestomatia a v druhej antológia.

Logickým pokračovaním antológie slovenskej vojvodinskej poézie bola *Antológia slovenskej poézie 20. storočia* (Hronec, 1986), ktorou Hronec končí podmienne povedané prvé obdobie kritického čítania a prehodnocovania slovenskej poézie, spôsobeného predovšetkým potrebou vybudovať pevné základy vlastného poetického “domu”, ale pritom zrejme aj vyprovokovaného neexistenciou antológie slovenskej poézie 20. storočia, ktorá by bola ideologicky nezaťažená a zostavená len podľa literárnych či estetických princípov. Aj Hroncova antológia sa síce nemohla celkom vyhnúť neestetickým kritériám, lebo z ideologicko-politických dôvodov do antológie ani tento autor nemohol zaradiť básne v tom čase na Slovensku zakázaných básnikov katolíckej moderny Rudolfa Dilonga a Karola Strmeňa². Pritom aj Hroncove kritériá pri zostavovaní tejto antológie boli predsa subjektívne, podmienené predovšetkým koncepciou “*nejakej vlastnej etiky*” a zrejme i estetiky, ale i niektorými autorovými individuálnymi obmedzeniami. Myslím tu najmä na Hroncov základný výberový princíp interpretovať a hodnotiť slovenskú poéziu “*len na pozadí celej modernej svetovej poézie*” čo bolo vo veľkej miere obmedzené jeho (ne)znalosťou jazykov, teda nedostupnosťou značnej časti svetovej poézie a orientáciou výlučne na jej slovenský, srbochorvátsky a český preklad. V antológii sa ako problematické cíti zvlášť obdobie 70. a prvej polovice 80. rokov, teda vtedajšia najnovšia tvorba slovenských básnikov, kde vdno autorov nedostatočný časový odstup a tiež i obmedzený, nepostačujúci “materiál” pre dôkladnejšie interpretovanie a zhodnotenie.

Vtedajšie Hroncovo sústavné a súbežné čítanie slovenskej a srbskej literatúry, predovšetkým poézie, dokumentujú jeho “komparatívne” literárnokritické štúdie o súdobých slovenských a srbských básnikov uverejňované v 70. rokoch časopisecky, a nekôr i v knihe *Svet básnického obrazu* (Hronec, 1988). Už aj z výberu básnikov, ktorých poéziu rozoberal a porovnával, evidentné je Hroncovo uprednostňovanie srbskej poézie klasickej inšpirácie, respektíve srbského neosymbolizmu (Jovan Hristić, Božidar Milidragović, Borislav Radović a Milutin Petrović) a slovenského konkretizmu či senzualizmu (Ján Buzassy, Ján Šimonovič, Ján Stacho, Jozef Mihalkovič), ale aj jeho úsilie v poéziách a poetikách týchto básnikov najst’ ak nie i spoločné, tak aspoň kompatibilné znaky. Vplyv a praktické uplatnenie tohto Hroncovho “komparatívneho projektu” vidno aj v jeho básnickej tvorbe, predovšetkým v zbierke *Hranica*, ktorú možno vnímať ako svojrázny básnikov experiment; pokus o skĺbenie poetík srbskej poézie klasickej inšpirácie respektíve srbského neosymbolizmu a slovenského senzualizmu.

² Podľa slov jej autora zaradením týchto básnikov, antológia by síce mohla byť vytlačená, no nemohla by sa distribuovať vo vtedajšom Československu.

Názov knihy *Svet básnického obrazu* jednoznačne signalizuje Hroncovu prvoradú literárnokritickú zameranosť na poéziu; ak nepočítame jeho denníkové záznamy, zvlášť knihu *Algol* (Hronec, 2001), v ktorej dôkladne prezentoval i svoje náhľady na prózu, literárnokritické texty o próze tento autor píše menej sústavne ako o poézii. Výnimkou sú recenzie próz nositeľov Nobelovej ceny, ktoré Hronec sústavne uverejňoval koncom 60. a 70. rokov v časopise *Hlas ľudu*, a neskôr publikoval i v knižočke *Nobelove deti* (Hronec, 2002) a tiež aj jeho aktívne zapájanie sa do polemík o slovenskej vojvodinskej próze v 70. a 80. rokoch minulého storočia (*Jazvy na Jazvách*, *Naša polemika o próze z roku 1981*, *Recidívy kritického realizmu*, *Ešte niekoľko slov o románe Lámanie chleba Miroslava Kriváka*), kde veľmi kriticky reagoval najmä na, ako to on vtedy zhodnotil, *recidívy kritického realizmu* v súdobej prozaickej tvorbe vojvodinských Slovákov. Tento Hroncov relatívny literárnokritický “nezáujem” o prózu ilustruje i údaj, že popri toľkých antológiách, chrestomatiách a výberov z poézie jednotlivých básnikov, tento autor nezostavil ani jednu antológiu prózy. Ilustratívna v tomto ohľade je napríklad i jeho štúdia *Úskalia lyrizácie* (Hronec, 1983) napísaná o Labáthovom modernistickom románe *Dial'ky*, v ktorej si však Hronec všimol predovšetkým lyrizačnú tendenciu v tomto románe, ktoré mali potvrdiť jeho tézu o Labáthovej primárnej básnickej tvorivej senzibilite.

Hroncovo sústavné kritické čítanie poézie v druhej polovici 70. a prvej polovici 80. rokov 20. storočia je inšpirované predovšetkým fenomenologickou filozofiou Edmunda Husserla a literárnou “vedou” inšpirovanou fenomenológiou Romana Ingardena. Najvýraznejšie sa to prejavuje v prvej stati knihy *Svet básnického obrazu* “fenomenologického” pomenovania *V hĺbke obrazu*, kde Hronec zaradil päť rozborov básní, v tom čase najvýznamnejších slovenských vojvodinských básnikov: Paľa Bohuša, Andreja Ferku, Jána Labátha, Michala Babinku a Juraja Tušiaka. Vo svojom kritickom čítaní poézie, ktoré vtedy vnímal ako “*cvičenie na zálhovej ceste osvojovania si fenomenologického spôsobu pertraktovania daného literárneho diela*” Hronec sa usiluje, v súlade s jedným zo základných Husserlových fenomenologických postulátov, “*konfrontovať vlastnú skúsenosť a obsah vlastného vedomia s textom básnika*” (Hronec, 1988 : 16). Robí to zrejme v presvedčení, že estetické hodnoty existujú objektívne, nezávisle od subjektívnych, individuálnych perspektív hodnotenia, respektíve od kontextu, v akom sa to hodnotenie uskutočňuje. Práve táto husserlovská viera v imanentné hodnoty a objektívnu pravdu, a zároveň i jeho kritika poznávacieho relativizmu, perspektivizmu, konštruktivizmu a pragmatizmu, bola, a ešte stále zrejme je, aj v základoch Hroncovho kritického čítania a prehodnocovania slovenskej literatúry, predovšetkým poézie, realizovaného najmä prostredníctvom početných antológií slovenskej poézie, ktorými tento literát chcel poukázať na tie básne, ktoré podľa neho majú imanentnú, teda objektívnu, “nestarnúcu” estetickú hodnotu. To znamená, že v súlade s touto filozofiou, literárny kritik pri rozbere textu neutvára, neprodukuje významy a hodnoty, ale ich fenomenologickou intuíciou len objavuje

a následne pomocou eidetického opisu³ prezentuje. Avšak aby sa mu celý tento postup vydaril, literárny kritik musí “vzátvorkovať” kontext, v ktorom sa takéto rozbor realizuje, čo sa ukázalo, sčasti aj na príklade Hroncových fenomenologických rozborov, ako v celej tejto metóde najproblematickejšie a ťažko uskutočniteľné. No aj napriek tomu, že vtedy, ale i neskôr, fenomenologickú metódu najčastejšie neaplikoval v úplnosti, čiže v jej pôvodnej, “čistej” podobe, tieto rozbor poézie, v tom čase najaktuálnejších srbských a slovenských, respektíve slovenských vojvodinských básnikov, sú dokladom nielen Hroncovej zorientovanosti v súdobých literárnych a literárnokritických tendenciách, ale i jeho výnimočnej básnickej senzibility, interpretačnej zručnosti, dôslednosti a presvedčivosti.

V tomto smere Hronec pokračoval i v monografii *Generácia vo vlastnom tieni* (Hronec, 1990), do ktorej zoskupil štúdie⁴ o poézii slovenských vojvodinských básnikov, narodených na prelome 20. storočia, ktorí do literatúry naplno vstúpili v prvej polovici 70. rokov 20. storočia. V básnickej tvorbe Miroslava Demáka, Jozefa Klátika, Michala Ďugu, Zlatka Benku a Miroslava Dudka Hronec videl mnohé spoločné, alebo aspoň kompatibilne prvky, čo ho podnietilo k dôkladnému rozboru ich poézie a následne i k vypracovaniu akejsi invariantnej skupinovej poetiky. Okrem toho Hronec týchto básnikov do určitej miery počítval aj ako svojich literárnych nasledovateľov, takže podobne ako čo “zúčtoval” so svojimi literárnymi otcami, v literárnokritických textoch zaradených do tejto knihy sa “vyporiadúval” i s vlastnými literárnymi synami. Avšak, vekový rozdiel medzi Hroncom a básnikmi zaradenými do *generácie vo vlastnom tieni*⁵ bol relatívne malý, čo do určitej miery vysvetľuje i značnú blízkosť poetík týchto básnikov a samého Vítazoslava Hronca. Možno i preto v úvodnej stati pomenovanej *Po rokoch: stretnutie s generáciou* Hronec sa “samokriticky” priznáva, že rozbor poézie básnikov *generácie vo vlastnej tieni* vo veľkej miere realizoval i “z aspektu vlastnej generácie”⁶, čiže “na pozadí vlastnej poetiky”. Vidno to najmä pri definovaní hlavného postulátu skupinovej poetiky tejto generácie, podľa Hronca obsiahnutého v obraze vrhača disku v siedmej časti poémy Miroslava Dudka *Vinobranie*, ktorý možno vnímať ako “zamerania celej generácie na realitu mimo básnického subjektu, prinajmenšom na poznanie tých druhých, ktorí nie sú mnou”, čo je v podstate celkom v súlade i s Hroncovým uprednostňovaným eliotovským postulátom neosobnej poézie.

Pripomienky, zvlášť voči načrtnutému invariantnému modelu poézie týchto básnikov, čiže “určitému nadindividuálnemu útvaru, ktorý možno nazvať skupinovú alebo generačnou poetikou”, ktorý Hronec “skonštruoval” z desiatich

³ V tomto bode vidno i zjavnú paralelu s Eliotovým tzv. objektívnym korelátom, ale i s postulátmi tzv. neosobnej poézie, ktoré Hronec i vo svojej vlastnej básnickej tvorbe sústavne uprednostňoval a využíval.

⁴ Okrem úvodného textu z roku 1988, všetky ostatné štúdie v knihe vznikali a boli časopisecky publikované v rozpätí rokov 1977-1982.

⁵ Toto pomenovanie Hronec prevzal od srbského básnika a literárneho kritika Jovana Zivlaka, ktorý tak označil generáciu básnikov v srbskej literatúre, ktorá nemala svojho kritika, takže zostala, obrazne povedané, vo vlastnom tieni.

⁶ Kde okrem neho patria i Michal Harpán a Viera Benková.

spoločných znakov ich poézie, mali jednak niektorí príslušníci tejto generácie, predovšetkým Miroslav Dudok, ktorý Hroncovi zazlieval určitú seba projekciu do načrtnutej skupinovej poetiky, ale i kritik Michal Harpáň, ktorý síce ako dôsledný štrukturalista, nemal výhrady voči princípu invariantného modelu literatúry, no predsa od jeho autora očakával prísnejšiu *“terminologickú disciplínu”* a väčšiu *“systematickosť v zoradovaní syntetizujúcich kritérií”* (Harpáň, 1991 : 55). O Hroncovom uvedomovaní si dočasnosti a relatívnosti nielen spoločných skupinových poetík, ale i generačného zoskupovania sa, svedčí druhá časť tejto monografie, kde jej autor prostredníctvom rozborov niektorých neskorších kníh príslušníkov *generácie vo vlastnom tieni*, zobrazil evidentný, pritom zrejme i nevyhnutný proces divergencie generačnej poetiky: *“Generácie konajú svoju funkciu len dovtedy, kým sa dvaja traja najtalentovanejší ako autori a básnické osobnosti nevyhrania; po tom čine generácia vstupuje do herbária literárnej histórie”*. Najväčší význam a prínos Hroncovej knihy o tejto generácii slovenských vojvodinských básnikov je však v jej dôkladnom, na momenty až minucióznom, pritom nealibistickom rozbere poézie, realizovanom sčasti i komparatívne z aspektu ich trojkontextového zapájania sa do slovenskej, slovenskej vojvodinskej a srbskej literatúry. Tieto Hroncove interpretácie mali iste značný podnecujúci význam nielen pre týchto mladých, vtedy začínajúcich básnikov, ale aj pre celkovú slovenskú vojvodinskú poéziu, ktorá v tom čase, teda v druhej polovici 70. a v prvej polovici 80. rokov minulého storočia, dosahovala tvorivú kulmináciu a signalizovala i určitú poetologickú pluralitu, čoho najexplicitnejším dokladom bolo práve takéto generačné zoskupovanie.

Pluralizácia literárneho života vojvodinských Slovákov a súbežné pôsobenie niekoľko generácií literátov, spolu so značnou politicko-ideologickou liberalizáciou totalitnej juhoslovanskej spoločnosti v 80. rokoch minulého storočia, umožnili a podnietili názorovú a poetologickú viachlasnosť, vyúsťujúcu neraz i v ozajstné literárne polemiky. *“Polemické situácie”* sa síce v slovenskom vojvodinskom literárnom živote nazerali už i skôr, najmä 60. a 70. rokoch minulého storočia, hlavne v koncepcných, ale i osobných sporoch medzi Jánom Kmeťom a Michalom Babinkom, no kulminovali až v 80. a začiatkom 90. rokov 20. storočia v priam frontálnom zraze medzi podmiennečne povedané tradicionalistami a modernistami v slovenskej vojvodinskej literatúre.

Na rozdiel od svojho rovesníka Michala Harpáňa, ktorý ku kritickému čítaniu literatúry pristupoval nekompromisne, no najčastejšie empaticky, a v podstate i nepolemicky, Hroncov postoj k literatúre a k literárnym problémom bol, a ešte stále je, výrazne vášnivý a polemický, čo najlepšie vidno z jeho početných polemík, najmä tých z 80. rokov s Jánom Kmeťom. Tieto polemiky boli predovšetkým literárneho rázu, no v úzadí koncepcného rozdielu medzi zjednodušené povedané Kmeťovým tradicionalizmom a Hroncovým modernizmom, prečnievali

i ideologické rozdiely⁷, ale aj ich osobné súperenie o vedúcu pozíciu vo vtedajšom literárnom živote vojvodinských Slovákov.

Prvá taká polemická situácia, v ktorej sa zúčastnili, Kmeť priamo, no Hronec len nepriamo, udiala sa začiatkom 70. rokov minulého storočia a bola vyvolaná Kmeťovým kritickým čítaním Hroncovej poézie, na ktoré polemicky reagoval Michal Babinka obviňujúc Kmeťa, okrem iného, i zo ždanovizmu.⁸ Neskôr, v roku 1974, keď Kmeť vo vydavateľskej recenzii negatívne zhodnotil zbierku básní Michala Babinku *Majster, dielo, ty* a tým spôsobom znemožnil jej vydanie, Hronec polemicky reagoval v zatiaľ nepublikovanom liste Michalovi Babinkovi⁹. V tom istom roku keď na prezentácii Bohušovej knihy básni *Časom dôjdeme* v Báčskom Petrovci Ján Kmeť prečítal v podstate negatívnu recenziu tejto zbierky, Hronec napísal polemicky intonovaný text *Môj nesúhlas*, ktorý však uverejnil až roku 2003 (Hronec, 2003). Neuverejňovanie, respektíve oneskorené uverejňovanie Hroncových reakcií na Kmeťove texty jednoznačne svedčí o vtedajšej dominantnej pozícii Jána Kmeťa v slovenskom vojvodinskom literárnom živote, o jeho literárnej, ale zrejme i politicko-ideologickej autorite, ktorá jednoducho nedovoľovala vtedy mladému Hroncovi s ním sa otvorene a polemicky konfrontovať.

Avšak už začiatkom 80. rokov minulého storočia situácia sa v tomto ohľade značne pozmenila predovšetkým tým, že sa literárny život vojvodinských Slovákov ideologicky značne uvoľnil a názorovo i pluralizoval, takže si aj mladšie, modernisticky orientované generácie spisovateľov a literárnych kritikov mohli vybojovať výsadnejšie a vplyvnejšie pozície, čo zrejme umožnilo i prvú v úplnosti realizovanú, teda publikovanú polemiku medzi Kmeťom a Hroncom. Polemika vznikla roku 1981 keď Hronec v texte *O pointách a iných chúlостivých veciach v našej poézii* (Hronec, 1981) polemicky a obrane reagoval na Kmeťov text *Pointa v modernej a nedomodnej básni* (Kmeť, 1981), v ktorom tento priam pamfleticky zautočil na vtedy najmladšiu básnickú generáciu vojvodinských Slovákov, tzv. *generáciu vo vlastnom tieni*, a tým vlastne vo veľkej miere i na celkovú modernistickú koncepciu literatúry a kultúry. Vo svojej reakcii, len navonok zmierlivej, Hronec spochybnil a vyvrátil, argumentovane a početnými príkladmi, základné Kmeťove kritické pripomienky, najmä tie o dôležitosti pointy respektíve dĺžky básne pre jej estetickú hodnotu, a na ten spôsob vlastne obhajoval nielen tvorbu vtedy mladých slovenských vojvodinských básnikov, ale i modernú koncepciu poézie, respektíve literatúry. Avšak tri roky neskôr Kmeťov text *Tvorivé tendencie a umelecké dosahy súčasnej vojvodinskej literatúry* (Kmeť, 1983), už vyvolal oveľa prudkejšiu Hroncovu polemickú reakciu v texte *Recidívy bezbrehého impresionizmu v texte Jána Kmeťa Tvorivé tendencie a umelecké dosahy súčasnej*

⁷ Ktoré samozrejme v totalitnej spoločnosti nemohli byť nastolené priamo, ale len v náznakoch, či v „šifrách“.

⁸ Vyprovokovaný Kmeťovým „čítaním“ poézie vtedy mladého Víťazoslava Hronca v texte *Rozličné básne Víťazoslava Hronca*, Babinka reagoval dvomi polemicky výrazne vyhotorenými textami: *Pro et contra* (Babinka, 1972a) a *Pro et contra II* (Babinka, 1972b).

⁹ List je zaradený do zatiaľ nepublikovanej knihy Hroncových polemík zo 70. a 80. rokov minulého storočia pomenovanej *Na lôžku so súdružkou polemikou*.

vojvodinskej literatúry, prečítanom na literárnej porade roku 1984, no uverejnenom v Novom živote až roku 1989 (Hronec, 1989). Do tohto kontextu možno dať aj Hroncov polemický text *Recidívy kritického realizmu* (Hronec, 1984a) a diskusný príspevok *Ešte niekoľko slov o románe Lámanie chleba Miroslava Kriváka* (Hronec, 1984b), kde sa tento autor zmienil, výrazne kriticky a polemicky, o vtedy publikovanom Krivákovom románe *Lámanie chleba*, ale zároveň i o spiatočníckych tendenciách v súdovej slovenskej vojvodinskej próze, aké v podstate aj Ján Kmeť vo svojej koncepcii literatúry uprednostňoval a podporoval.

Rozmach slovenskej vojvodinskej literatérarnej tvorby v 80. rokoch 20. storočia, predovšetkým jej pluralizácia a čiastočne i odpútanie sa od prísnej ideologicko-politickej kontroly, produkoval i dynamickejší literárny život vojvodinských Slovákov, čoho kulmináciou bola veľká polemika z roku 1990, uskutočnená v Novom živote a v týždenníku *Hlas ľudu*, v ktorej sa popri Kmeťovi a Hroncovi zúčastnili aj Paľo Bohuš, Samuel Fekete, Miroslav Demák, Zoroslav Spevák, ako aj niektorí iní literáti a novinári. Pre túto polemiku je príznačné, že začiatočný spor medzi zástancami podmiennečne povedané tradičnej a modernej koncepcie literatúry čoskoro vyustil v priam frontálnu konfrontáciu rozličných kultúrnych a spoločensko-ideologických modelov¹⁰ a konečne i v osobné zúčtovanie a svojrázne inkasovanie starých dlhov¹¹. Bola to však už definitívna porážka tradicionalistickej romantizujúco-folklorizujúcej koncepcie literatúry a jej hlavní propagátori (Karol Burčiar, Samuel Fekete a sčasti i Ján Kmeť), sa prakticky už nevrátili do literárneho života vojvodinských Slovákov. Aj neskôr sa v slovenskej vojvodinskej literatúre občas zjavovali náznaky polemických situácií, v ktorých sa najčastejšie zúčastňoval i Víťazoslava Hronca (polemiky so Zoroslavom Spevákom, Miroslavom Kaňom, Samuelom Čemanom a najmä polemika so Samuelom Boldockým...), no bol to už len prejav individuálnych rozdielov v niektorých parciálnych literárnych problémoch a otázkach, ktorý podstatnejšie nezasahoval do literárneho života vojvodinských Slovákov.

V poslednom desaťročí 20. a v prvom desaťročí 21. storočia Hronec sa v kritickom čítaní literatúry prakticky v úplnosti preorientoval na žánre eseje a úvahy, čo jasne naznačuje jeho citlivé načúvanie „tepu“ doby, prejavujúce sa v tomto prípade v uplatnení typickej postmodernej žánrovej hybridizácie, teda v akejsi tvorivej symbióze beletrie, literárnej kritiky a filozofie. Najvýpuklejšie to vidno v jeho denníkoch, ktoré síce časopisecky začal uverejňovať ešte v druhej polovici 80. rokov, no knižne až koncom 20. a začiatkom 21. storočia, podpisujúc ich menom svojej literárnej postavy Vladimíra Lutrova. Hronec zatiaľ publikoval štyri knihy denníkov: *Stretnutie s Minotaurom* (1964-1966), *Nebo nad Helespontom* (1967-1970), *Lemnos, Lemnos* (1971-1984) a *Zreničkou Perzefony* (1985-1995), ako

¹⁰ Polemika sa uskutočňovala vo formálne pluralitnej, demokratickej spoločnosti, no v ovduši vtedajšieho veľmi silného populisticko-nacionalistického režimu Slobodana Miloševića.

¹¹ Bolo to svojráznym pokračovaním tzv. „prípady Blatno“, čiže subverzívneho happeningu v garáži Paľa Bohuša 19. júna 1981 roku, ktorý vyvolal polemickú reakciu nielen kultúrnych tradicionalistov, ale i ideologických „strážcov“.

aj dva denníky o próze: *Algol* (*Denník o románe Plný ponor 1988-1999*) a *Alchýmia fiktívneho* (*Záznamy na okraj kníh Sklený vietor a Pán vzduchu a kráľov syn Víťazoslava Hronca*), knižne publikované pod spoločným menom *Algol*. Podľa slov samého Hronca, tieto uverejnené denníky sú vlastne len „literárnou“ časťou jeho každodenných záznamov, ktoré tento autor rokami sústavne písal a píše. Pri takýchto autorom upravovaných denníkoch sa nevyhnutne nastoľuje otázka ich evidentnej selektívnosti, teda i otázka miery autorového spätného „retušovania“ či „cenzurovania“. Avšak pre tieto denníky vnímané ako kritické čítanie literatúry, to je už vcelku nepodstatné, lebo one svoju literárnokritickú funkciu začínajú spĺňať v takej podobe, v akej sú publikované, bez ohľadu na ich eventuálnu odlišnú primárnu či „originálnu“ verziu.

Najväčšia časť Hroncových denníkových zápiskov sa vzťahuje na autorovo komentovanie, citovanie, parafrázovanie a často i intepretovanie svojej literárnej lektúry, teda prečítaných diel slovenskej, srbskej a svetovej literatúry. Žánrovo, tieto časti denníkov možno vnímať ako literárnokritické interpretácie, eseje a úvahy, ktoré sú predovšetkým dokladom Hroncovej intelektuálnej zvedavosti a sčítanosti, no v ktorých sa odzrkadľuje i jeho vzťah k literatúre a k umeniu, a zároveň i proces výstavby literárnej poetiky a životnej filozofie. Na druhej strane, tieto literárnokritické interpretácie a esejistické syntetizovanie, často však len načrtnuté, alebo zamerané na parciálne časti literárneho textu respektíve literárneho problému, boli zrejme i svojráznym „cvičením“ pre Hroncovu súbežne publikovanú literárnokritickú tvorbu.

Značnú časť týchto denníkov zaberá i Hroncovo sebareflexívne uvažovanie o vlastnej tvorbe; od poetologického uvažovania o uprednostňovanej a budovanej poetiky, cez zobrazovanie samotného procesu literárnej tvorby, najmä sústavného dotvárania a vylepšovania jednotlivých textov až po dôkladnú autointerpretáciu niektorých vlastných literárnych textov. Tak napríklad v denníkovom zázname z 13. októbra 1988 neskôr uverejnenom v knihe *Zreničkou Perzefony*, Hronec sa zamýšľala nad možnosťami a spôsobmi poznania a na konci v zátvorke dopisuje: „*Toto by sa dalo rozvrhnúť aj do veršov*“. Práve to Hronec aj urobil a tento prakticky nepozmenený zápis z denníka neskôr rozpísal do veršov a uverejnil ako báseň pomenovanú *Kolko má kostí veľryba* a uverejnenú v zbierke *Prázda streda*.

Táto Hroncova sebareflexívnosť a autointerpretačnosť sa však najvýraznejšie prejavila v jeho denníkoch o próze v knihe *Algol*, ktoré vznikali súbežne s jeho intenzívnym písaním prozaických kníh *Pán vzduchu a kráľov syn* a *Plný ponor*, kde tento autor, analyzujúc predovšetkým vlastné písanie prózy, ale i prozaickú tvorbu iných autorov, vo veľkej miere načrtnol uprednostňovanú poetiku prózy, ale zároveň i prakticky dokumentoval typický postmoderný tvorivý posun od vymýšľania fiktívneho príbehu k rekonštrukcii samotného príbehu písania.

Typickým prejavom takejto postmodernej symbiózy či spolutvorenia spisovateľa a literárneho kritika je i Hroncova autorinterpretácia básne *Hranica I* príznačného pomenovania *Nulový stupeň rétoriky* (Hronec, 2008). Podľa slov samého autora, na takéto gesto ho prinútilo uvedomovanie si hermetickosti básnického cyklu

Hranica I, ktorý literárna kritika aj napriek dodatočne uverejneným vysvetľujúcim poznámkam predsa nevedela adekvátne interpretovať. Takýmto zásahom do literárnej komunikácie, pritom bez ironického odstupu, Hronec-autor do určitej miery popiera Hronca-literárneho kritika, čiže jeho uprednostňovanie fenomenologickej zásady literárnokritickej usmernenosti na samotný text, sprevádzané pritom záväzným vyzátvorkovaním všetkého mimo interpretovaného textu. Hroncova „nedôvera“ voči čitateľovi respektíve literárnemu kritikovi je zároveň aj v kolízii s celkovou postmodernou poetikou v akej táto autointerpretácia vznikala, teda s otvorenosťou, viacvýznamovosťou a dialogickosťou literárneho textu, ktorá proces tvorby významov posúva zo spisovateľa na čitateľa, respektíve literárneho kritika. V tomto kontexte odporozovaná, potom aj táto Hroncova autointerpretácia je vlastne len ďalšie kritické čítanie literárneho textu, konkrétne básnického cyklu *Hranica I*, ktoré sa zapája do intersubjektívneho dialógu respektíve konsenzu významov a hodnôt. Avšak od literárnokritickeho či poznávacieho, Hroncova knižočka *Nulový stupeň rétoriky* má podľa mňa oveľa väčší beletristický význam, lebo sa číta ako zaujímavý „hybridný“ postmoderný text.

Značná časť Hroncových denníkových záznamov je zameraná aj na zobrazenie a komentovanie slovenského, najmä slovenského vojvodinského, a sčasti i juhoslovanského (neskôr srbského) literárneho života. To znamená, že okrem autobiografického a literárnokritickeho, Hroncove denníky majú i značný literárnohistorický ráz; sú to svojrázne Hroncove individuálne „apokrifné“ dejiny slovenskej vojvodinskej literatúry, ktoré hovoria o najvýznamnejších udalostiach, osobnostiach a dielach v slovenskom vojvodinskom literárnom živote za posledných päťdesiat rokov, podané z perspektívy jedného z jeho priamych, pritom iste aj najvýznamnejších aktérov a nanajvýš kompetentných pozorovateľov a zapisovateľov.

V kontexte slovenskej vojvodinskej literatúry dôležité sú i Hroncove početné eseje a úvahy, ktoré tento autor začal intenzívne časopisecky publikovať koncom 20. storočia a neskôr ich uverejňovať v knihách *Pokúšenie svätého žánru* (Hronec, 2004a), *Viacrukosť poézie* (Hronec, 2012), *Práce a dni* (Hronec, 2004b) a *Povetrie nazajtra* (Hronec, 2007). Hroncove eseje sú iste vrcholením nielen jeho celkového literárneho pôsobenia, ale i literárnej tvorby vojvodinských Slovákov, lebo sa v nich autorovi podarilo esejistickou „skratkou“ efektne skĺbiť svoj poetický, rozprávačský, literárnokritický, umelecký a filozofický tvorivý potenciál s výnimočnou erudíciou, rozhľadnosťou a citom pre tep doby a všetko to prezentovať v súgestívnom esejistickom prejave. Avšak aj napriek širokému tematickému uhlu záberu, základné Hroncovo východisko vo väčšine týchto esejí bola poézia, čo je ďalším dokladom jeho prvoradej poetickej tvorivej povahy. V týchto esejách autor uvažuje, rozoberá a hodnotí rozličné témy a problémy (zlo, vzťah etiky a estetiky, cenzúra a autocenzúra, osud enklávového spisovateľa, moc poézie, boh, gýč, melanchólia, smrť, ideológia a umenie...), no robí to najčastejšie na úzadí poézie, ktorej prisudzuje najväčší poznávací potenciál, vyrovnávajúci

sa, a často i prevyšujúci poznanie vedecké či filozofické. Pre túto esejistickú, zatiaľ poslednú Hroncovu tvorivú fázu, ktorá v značnej miere poznačila i jeho početné historizujúce predslovy k antológiám a chrestomatiám, príznačné je stupňovanie autorovej kritickosti, nekompromisnosti, často až výlučnosti. Prišlo to k slovu najmä v polemikách s Miroslavom Kaňom, Samuelom Čemanom a Samuelom Boldockým, ale aj vo svojráznej literárnokritickej „detrónizácii“ niektorých významných slovenských spisovateľov (Ján Smrek, Pavel Ország Hviezdoslav, Ján Čajak...). Avšak Hronec v podstate aj tu zostáva verný svojim začiatočným východiskom a postojom v kritickom čítaní literatúry, s tým rozdielom, že ich teraz už obhajuje prakticky bez akýchkoľvek ideologických zábran a osobných ohľadov. Dotvára tak svoj celoživotný literárno-umelecko-filozofický projekt, ktorý síce aspoň formálne necháva otvorený a zapojený do nejakého hypotetického intersubjektívneho dialógu, no evidenaté je, že niekde hlboko v sebe, modernisticky totalizujúco zostáva neoblomne presvedčený v nespochybniteľnosť tohto svojho konštruktú a ním uprednostnených (literárnych) hodnôt.

Začiatkom 21. storočia Hronec pokračoval ešte intenzívnejšie v započatej revalorizácii slovenskej (vojvodinskej) básnickej tradície, čo vidno aj z faktu, že v roku 2005 v Novom živote uverejnil prvú verziu či svojrázne pokračovania knihy *Poézia vojvodinských Slovákov*, pomenované teraz *Antológia slovenskej vojvodinskej poézie* (Hronec, 2007). V tejto antológii autor už nebol nútený na žiadne kompromisy a ohľady, takže pri interpretovaní, hodnotení a výbere básní mohol postupovať výlučne v súlade so svojimi pevne stanovenými estetickými kritériami a presvedčeniami. Umožnila mu to predovšetkým demokratizovaná, liberálna spoločnosť, pritom iste aj vlastné výsadné, priam bardovské postavenie v literárnom živote vojvodinských Slovákov, ale azda najviac presvedčenie, že klasicizujúce tendencie v slovenskej vojvodinskej poézii, ktoré musel v predošlej knihe konštituovať, no niekedy i konštruovať, až „nadúžiť“, teraz už „nielenže získali domovské právo, ale sa stali jej dominantným prúdom“. Práve preto ani neprekvapuje dominujúci postoj zadostučinenia a víťazstva, s akým Hronec v tejto antológii dopĺňa, čiastočne i koriguje, no vo veľkej miere vlastne potvrdzuje svoju začatú revalorizáciu slovenskej vojvodinskej básnickej tradície. V kontexte takejto Hroncovej „euforickosti“ možno potom pochopiť aj jeho úsilie zavšíť, položiť bodku na tento proces „vnucovania vlastnej farby svojmu okoliu“, ktorý sa podľa tohto autora pomaly už „stáva vecou literárnej histórie“. Takéto Hroncovo „betonovanie“ básnickej tradície vojvodinských Slovákov je zrejme v kolízii s teoretickým postulátom anglo-amerického básnika i kritika Thomasa Stearna Eliota, podľa ktorého aj sám Hronec vlastne najviac uskutočňoval prehodnocovanie slovenskej vojvodinskej básnickej tradície, a ktorého postulát v antológii aj sám citoval: „medzi jestvujúcimi literárnymi pamiatkami vládne ideálny poriadok, ktorý sa tým, že medzi ne vovedieme nové (naozaj nové) dielo, modifikuje.“. Prekvapuje to tým viac, že tento dialektický proces Hronec aj prakticky neraz predvádza, keď píše o zmenách, aké v jeho vnímaní slovenskej vojvodinskej poézie spôsobilo napríklad prečítanie kompletného tisícristo

stranového rukopisu diela *Tragédia Tatry* Jozefa Podhradského, tiež rukopisnej básnickej zbierky *Keď po hrdinstve* Zlatka Benku, ale najmä zbierky básní *Kameň na dlani* Ladislava Čániho, ktorej prvé čítanie zapríčiniť, podľa Hroncových slov, korigovanie výberov „*takmer všetkých našich básnikov*“. Avšak takéto, len navonok paradoxné Hroncovo počínanie treba pozorovať predovšetkým v kontexte silného nátlaku modernistickej harmonizujúcej či totalizujúcej poetiky, ktorá sa prejavuje okrem iného už aj v Hroncovej východiskovej, typicko štrukturalistickej binárejšej opozícii medzi klasicizujúcou a romantizujúcou poéziou, tiež i v „*progresivistickom*“ chápaní básnickej tradície ako „*logicky štrukturovaného vývinového radu*“ a zrejme i v autorovej fenomenologickej viere v možnosť prostredníctvom interpretácie spoznať ozajstné, „*nespochybniteľné estetické artefakty*“. Popravde povedané, Hronec tento ustanovujúci proces predsa nezakončuje bodkou, ale obrazne povedané čiarkou, lebo sa zasadzuje za literárnokritický či literárnohistorický intersubjektívny konsenzus, ktorý však dodatočne relativizuje ťažko uskutočniteľným „*všeobecným súhlasom*“ o „*nespochybniteľných hodnotách*“.

Pozmenená východisková situácia, teda evidentný doplňujúci a čiastočne korigujúci charakter *Antológie slovenskej vojvodinskej poézie*, spôsobili aj Hroncov odlišný literárnokritický prístup v jej predslove. Na rozdiel od dôkladného interpretovania básnickej tvorby autorov zaradených do výberu v knihe *Poézia vojvodinských Slovákov*, ktoré takýmto metodologickým postupom nadobúdalo charakter svojrázneho literárnohistorického prehľadu premien celkovej dovtedajšej básnickej tvorby vojvodinských Slovákov, v *Predslove k Antológii slovenskej vojvodinskej poézie* sa Hronec sústreďuje už len na niektoré kľúčové momenty týchto premien, pričom dôkladnejšie, hlavne esejistickým, na momenty až lakonicko-fragmentárnym a často i výrazne polemickým štýlom nastoľuje a analyzuje predovšetkým tie, podľa neho najpálčivejšie problémy v poézii vojvodinských Slovákov, aké sú napríklad potreba (re)definovania slovenského vojvodinského literárneho kontextu a s tým súvisiace zapájanie do antológie Pavla Jozefa Šafárika (no nie i podobne pôsobiacého Františka Lipku), potom problém manierizmu v súčasnej poézii vojvodinských Slovákov, alebo i potreba intersubjektívneho hodnotiaceho konsenzu v našej súčasnej, podľa Hronca neexistujúcej literárnej kritike.

Na celoživotnom projekte budovania slovenskej vojvodinskej básnickej tradície Hronec pokračoval i v antológii *Odfotografovať odchod odinakial'* (Hronec, 2008), do ktorej zaradil výber z poézie uverejňovanej v rokoch 1970 až 2004 v rubrike *Rozlety* v mládežníckom časopise *Vzlet*. Cieľom tejto antológie je podľa slov jej zostavateľa „*aby poézia vojvodinských Slovákov bola lepšie pochopená ako vysoko štrukturovaný celok, časti ktorého sú medzi sebou vzájomne prepojené a pospájané*“. V tomto svojráznom doplňujúcom dodatku k *Antológii Slovenskej vojvodinskej poézie* Hronec už v príslovečnej prísnej hodnotiacej selekcii, založenej na dôkladných a dôsledných esteticko-literárnych kritériách, vybral najvyspelejšie básne respektíve verše 67 básnikov. Veľká väčšina z týchto básnikov neskôr

rezignovala na písanie poézie, no niektorí z nich pokračovali v literárnej tvorbe a stali sa významný slovenskí vojvodinskí spisovatelia (Zlatko Benka, Miroslav Dudok, Zoroslav Spevák, Tomáš Čelovský, Ján Salčák, Miroslava Kaňa, Miroslav Šipický, Miroslava Dudková...). V obsiahlom *Predslove* Hronec podáva literárnohistorický prehľad básnickej tvorby mladých začiatočníkov v slovenskej vojvodinskej literatúre, usilujúc sa pre štyri obdobia kryjúce sa s jednotlivými desaťročiami a určené jednak literárnymi, jednak spoločensko-politickými činiteľmi, vydiferencovať a definovať dominantné poetologické znaky a ilustrovať ich vlastnými rozbormi reprezentatívnych básní. To čo však v takomto Hroncovom ustanovujúcom úsilí môže prekážať je jej absolutizujúci charakter, explikovaný v samom závere *Predslovu* (“*V knihe však nie je ani jedna báseň, ktorú by bolo možné zaradiť do budúcných antológií celkovej našej poézie.*”), ktorý v podstate popiera potrebu zostavovania nejakej inej antológie, respektíve znemožňuje akýkoľvek intersubjektívny dialóg a konsenzu okolo spoločných hodnôt.

Svoj projekt ustanovovania básnickej tradície vojvodinských Slovákov Hronec, aspoň zatiaľ, ukončil¹² roku 2010 publikovaním *Chrestomatie slovenskej vojvodinskej poézie* (Hronec, 2010), ktorá je podľa slov tohto autora nevyhnutné úzadie, dopĺňujúce a ozrejmujúce prvé dve antológie. Z tohto aspektu je významný najmä rozsiahly *Predslov* ku chrestomatii, ktorý svojou literárnohistorickou koncepciou veľmi presvedčivo, na príklade interpretácií básnickej tvorby prakticky všetkých najvýznamnejších slovenských vojvodinských básnikov, zohľadňuje celkový obraz premien vyše dvestopeťdesiat rokov dlhej básnickej tvorby vojvodinských Slovákov. Z tejto perspektívy odporozované treba zvlášť vyzdvihnúť Hroncovo znalecké zaradovanie slovenskej vojvodinskej poézie do širších literárnych kontextov, predovšetkým do kontextu celoslovenskej, potom srbskej, a nie na poslednom mieste i svetovej literatúry. V týchto kontextoch sa Hronec suveréne pohybuje a to nielen v ich synchronických, ale i v diachronických rovinách, pričom veľmi citlivo sleduje zvlášť štýlové a poetologické premeny literatúry a umenia v 20. storočí a ich odzrkadľovanie sa v tvorbe vojvodinských Slovákov. V *Predslove* ku *Chrestomatii slovenskej vojvodinskej poézie* evidentne kulminuje Hroncovo úsilie usporiadať slovenskú vojvodinskú básnickú tradíciu do „*logicky štrukturovaného celku*“, pričom sa tento autor už neuspokojuje len s literárnym, ale zároveň siaha i za umeleckým, najmä výtvarným a filozofickým kontextom, lebo mieni, že „*takmer všetci tunajší básnici a veršovci, bez ohľadu na evidentnú malosť i stiesnenosť prostredia, prostredníctvom svojho viaclingválneho vzdelania neprestajne tvorili v priesečníkoch mnohých svetových literárnych i filozofických vplyvov.*“. Aj keď táto Hroncova priam prepriata potreba usúvŕšťať často, aspoň navonok, veľmi vzdialené a nesúvislé javy, na prvý pohľad vyznieva ako konštrukcia či nadinterpretácia, tento kritik to robí veľmi sebedome, zdôvodnene a sugestívne, takže to v konečnom dôsledku predsa nadobúda celkom presvedčivý a logický význam.

¹² Hroncovo kapitálne dielo, ktoré je zatiaľ len v rukopise, bude *Antológia slovenskej poézie*, v ktorej sa tento autor pokúsil revalorizovať celkovú slovenskú básnickú tvorbu.

Hroncovo dlhoročnéprehodnocovanie a ustanovovanie básnickej tradície vojvodinských Slovákov kulminuje knihou *Pod klenbou básnickej tradície* (Hronec, 2014), do ktorej sú zaradené predslovy z kníh *Poézia vojvodinských Slovákov*, *Antológia slovenskej vojvodinskej poézie* a *Chrestomatia slovenskej vojvodinskej poézie*. Zoskupené na jednom mieste tieto texty nadobúdajú syntetizujúci rozmer svojráznych dejín slovenskej vojvodinskej poézie, alebo obrazne povedané „klenby“ zostrešňujúcej doterajšiu básnickú tvorbu vojvodinských Slovákov, no zároveň anticipujúcu či usmerňujúcu aj jej budúci vývin.

Adam Svetlík

DAS KRITISCHE LESEN DER LITERATUR VON VÍŤAZOSLAV HRONEC

DIE ZUSAMMENFASSUNG

Im Text wird das kritische Lesen der Literatur von Vítázoslav Hronec analysiert, das einen wichtigen Platz nicht nur in seiner literarischen Tätigkeit, sondern auch in der Literatur der Slowaken von Vojvodina einnimmt. Die ersten literarisch-kritischen Interpretationen des gegenwärtigen slowakischen poetischen Schaffens publizierte Hronec in den 60er Jahren des 20. Jahrhunderts. Seitdem versucht er bis heute, mit seinem kritischen Lesen die Qualität der gesamten slowakischen Literatur in der Vojvodina zu verbessern und die Weiterentwicklung der Literatur zu fördern. Von großer Bedeutung sind seine Anthologien der slowakischen Poesie aus der Vojvodina und allumfassende historisch-literarische Vorworte, die als eine ganz besonders artige Geschichte der slowakischen Poesie in der Vojvodina gelesen werden könnten. Der methodologische Hauptausgangspunkt von Hronec wurde zuerst von der Phänomenologie inspiriert. Sein kritisches Lesen wurde aber später, vor allem in der postmodernen Schaffensperiode in der Jahrhundertwende, von einer essayistischen Ausdrucksform und einer breiten kulturspezifischen Perspektive geprägt. Die hohe Gelehrsamkeit und ein Gespür für den Zeitgeist kommen in seiner breiten kulturologischen Perspektive recht gut zum Ausdruck.

Schlüsselwörter: Vítázoslav Hronec, das kritische Lesen der Literatur, Antologie, Phänomenologie, Essay

LITERATÚRA

- Babinka, M. (1972a). Pro et contra. *Nový život*, 3, 273-274.
- Babinka, M. (1972b). Pro et contra II. *Nový život*, 4, 376-377.
- Harpáň, M. (1991). Variácie na tému generačných procesov v našej literatúre, *Nový život*, 1-2, 52-56.
- Hronec, V. (1974). Poézia vojvodinských Slovákov (od 18. do 20. storočia). *Nový Sad : Obzor*.
- Hronec, V. (1979). Za poetikou. *Nový Sad : Obzor*.
- Hronec, V. (1981). O pointách a iných chúlостivých veciach v našej poézii. *Nový život*, 4, 372-375.
- Hronec, V. (1983). Úskalia lyrizácie. *Nový život*, 2, 181-186.
- Hronec, V. (1984a). Recidívy kritického realizmu. *Nový život*, 3, 177-183.
- Hronec, V. (1984b). Ešte niekoľko slov o románe Lámanie chleba Miroslava Kriváka. *Nový život*, 3, s. 205-206.
- Hronec, V. (1986). Antológia slovenskej poézie 20. storočia. *Nový Sad : Obzor*.
- Hronec, V. (1988). Svet básnického obrazu. *Nový Sad : Obzor*.
- Hronec, V. (1989). Recidívy bezbrehého impresionizmu v texte Jána Kmeťa Tvorivé tendencie a umelecké dosahy súčasnej vojvodinskej literatúry. *Nový život*, 7-8, 494.
- Hronec, V. (1990). Generácia vo vlastnom tieni. *Nový Sad: Obzor*.
- Hronec, V. (2001). *Algol*. Báčsky Petrovec : Kultúra.
- Hronec, V. (2002). *Nobelove deti*. Báčsky Petrovec : Kultúra.
- Hronec, V. (2003). *Môj nesúhlas*. *Nový život*, 11-12, 661-662.
- Hronec, V. (2004a). *Pokušenie svätého žánru*. *Nadlak – Bratislava : Vydavateľstvo Ivan Krasko, Vydavateľstvo ESA*.
- Hronec, V. (2004b). *Práce a dni*. Báčsky Petrovec : Kultúra.
- Hronec, V. (2005). *Antológia slovenskej vojvodinskej poézie*. Báčsky Petrovec : Kultúra.
- Hronec, V. (2007). *Povetrie nazajtra*. *Nový Sad : Hlas ľudu*.
- Hronec, V. (2008). *Nulový stupeň rétoriky*. *Stará Pazova : Art centrum Chlieb a hry*.
- Hronec, V. (2008). *Odfotografovať odchod odinakiaľ*. *Nový Sad : Hlas ľudu*.
- Hronec, V. (2010). *Chrestomatia slovenskej vojvodinskej poézie*. Báčsky Petrovec : SVC.
- Hronec, V. (2012). *Viacrukosť poézie*. Báčsky Petrovec : SVC.
- Hronec, V. (2014). *Pod klenbou básnickej tradície*. Báčsky Petrovec : SVC.
- Kmeť, J. (1981). Pointa v modernej a nedomernej básni. *Nový život*, 4, 345-348.
- Kmeť, J. (1984). Tvorivé tendencie a umelecké dosahy súčasnej vojvodinskej literatúry. *Nový život*, 2, 139-146.